

Utdrag ur Kulturhistorisk bebyggelseundersökning utförd under tiden 1966-1968 av fil kand Eva Rosander. Undersökningen utförd på uppdrag av Österhaninge byggnadsnämnd, som underlag i stadsplanarbetet för Dalarö. Utredningen finns i sin helhet att låna på Haninge bibliotek

Ordförklaring till Byggnadsbeskrivningar

Frontespis	ovan takfoten lokalt uppskjutande, ofta gavelprytt parti
Fronton	prydnadsgavel över fasad eller som krön på fönster, dörrar etc
Fyllning	se Dörr
Fyrpass	fyrklöverornament, vanligen under gotiken och nygotiken.
Fönster	på Dalarö vanligast förekommande typer är sex-, f yr- eller smårutade fönster samt tvåluftsfönster av modern typ. Mezzanin-(halv-) fönster av normal bredd men lägre förekommer på övre etagen om byggnaden är uppförd i en och en halv våning. Ofta har fönsterhalvorna hela rutor under losholtz, d.v.s. fönstrens övre tredjedel avdelas även horisontell tvärpost. Ett fönster uppdelas i rutor genom spröjsar, som är fästade i en båge. Ibland kan fönstren ha spröjsverk, som indelar en luft i rombiska former eller som upptill har spetsformig avslutning. Dylka former är ett nygotiskt stildrag.
Förstukvist	oftast öppen, envåning utbyggnad framför ytterdörr, gärna på byggnadens fasad. Jfr Veranda.
Gavelkonsol	(här stundom använt i stället för äsa) å en byggnadsgavel under taksprång utskjutande dekorativt element, motsvarande långsidans sparrhuvud.
Gavelblomma	se Akroterion
Gesims	vågrätt, utskjutande listverk, antingen a) krans- eller huvudgesims (taklist), upptill avslutande väggyta, eller b) gördelgesims, arkitektoniskt indelande en väggyta. Termen kan även avse en krönande list vid fönster- eller dörröppning, pelare etc. Jfr översims och undersims på Kakelugn samt Våningsband.
Halvfransk	se Dörr
Halvfönster	se Fönster
Hålkäl	konkav profil, urgröpningsprofil.
Hörnlist	list, som löper lodrätt från tak till syllist i hörn på bl.a. villor; motsvarar arkitektoniskt allmogebyggnadens knut holk
Hörn stolpe	bärande stolpe ~ placerad i hörn å veranda eller förstukvist, på Dalarö oftast med fasade hörn (nygotiskt stildrag).
Kakelugn	har flat eller rund form, är på Dalarö.. "Vanligen vitfärgad och försedd med översims (Krönande list), oftast med vinblads- eller palmettdekor, samt en fris omedelbart därunder och vidare mittelband (fris ungefär mitt på kroppen) och fotsims (dekorativ list omedelbart ovanför foten) Varianter till kakelugnen: a) tegelstensugn, flat, ofta placerad i hörn, vitslammad, på Dalarö vanlig i allmogehus och enklare villor ända fram på 1890-talet b) majolika med majolikaplattor i stället för kakel, ofta i färg, t.ex. brunt eller mörkgrönt samt med rik ornering. på Dalarö vanlig i relativt sena byggnader.
Kantbräda	här ornerad bräda, som hänger ned från takfot eller vindskida. Jfr Bekröning.
Karnap	ett med tak och fönster försett tornliknande utsprång.
Karnis	S-formad profil.
Kannelur	vertikal räffla på pelare.
Kallmurning	sammanfogning utan bindemedel.
Klinkpanel	horisontella panelbräder, nertill överskjutande varandra.
Knekt	snedsträva, uppbärande utkragad övervåning eller svalgång.
Konsol	stöd.
Kornisch	avslutande eller krönande listverk, här å fönsterfoders överliggare
Kärnvirke	speciellt hårt virke, växt långsamt i ogallrad skog.

Lockribba	Spjåla lagd lodrätt som lock över panelskarv. Vanligen utan ornering men kan också vara räfflad (med två längsgående urgröpningar) eller hålkälsfasad (med hålkälade hörn).
Losholtz	horisontell tvärpost å fönster, skiljande övre fönsterbågen från den undre.
Lisen	pilasterartat, vertikalt, föga framskjutande slätt band på väggyta och saknande kapital.
Mansardtak	se Tak.
Mezzaninfönster	se Fönster.
Mittelband	se Kakelugn
Nara	ribba eller klen tvärså, sammanhållande en av bräder bestående yta. Oftast infälld i spår.
Nock	takets översta, horisontella linje.
Nåt	ränna i brädkant, i vilken intilliggande brädas list, fjäder, skall passa. Se Spont.
Panel	väggbeklädnad av bräder.
Palmett	symmetrisk, solfjäderformat bladarrangemang.
Pilaster	ett från en vägg framspringande vertikalt led, utbildat som pelare med bas och kapital.
Pärlist	se Spont.
Resvirke	upprättstående virke; här om alla väggar som inte är knuttimrade
Risalit	svagt framskjutande parti på fasad, genomfört i byggnadens hela höjd.
Sparre	eller taksparre, fyrkantvirke, som bildar underlag för yttertak och löper frånnock till takfot.
Sparrhuvud	utanför husväggen under takfallet utskjutande avslutning på taksparre.
Spont	eller fjäder, utstående kantlist på bräda, passande i annan brädas nåt (ränna). Termen används även om fogning av denna typ. Fasspont har avfasad, d.v.s. snett avsågad avslutning nedanför sponten, pärlist har vulst nedanför sponten.
Syllist	list, som avslutar en husväggs panel nedtill.
Tak	1) sadeltak, med två takfall, som möts vid nocken.(vanligaste taktypen på Dalarö) 2) valmat sadeltak, har förutom nyssnämnda två fall ett fall på vardera gaveln 3) pulpettak, tak bestående av ett snett liggande takfall 4) mansardtak, brutet tak med vindsvåning och vindskupor 5) tältak, fyra takfall utgående från samma övre punkt (vanligen i pyramidform)
Takfot	nedre, horisontella begränsningen till ett takfall.
Takskägg	eller taksprång, utskjutande del av takfall på långsida eller gavel.
TC	torrklosett
Tregavelhus	utbyggnad längs hela långsidan även byggnad och med gavelkaraktär.
Trepass	treklöverornament, vanligt under gotiken och nygotiken
Tynpanonfält	Se Gavelfält
Täckbräda	horisontell bräda på allmogedörr.
Uddlist	rad av spetsiga avslutningar på stående panel.
Valmat tak	Se Tak
Veranda	oftast på byggnads baksida befintlig, vanligen glasad och tvåvårig utbyggnad
Vindskida	vertikalställd bräda i takfallets riktning, placerad på gavelns takutsprång.
Volut	spiralformigt hoprullad arkitekturled ofta i S-form med dubbla spiraler.
Våningsband	oftast profilerad, horisontell list, som avdelar våningarna på en byggnads ytterpanel.
Åsa	se Gavelkonsol